

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Zita Kelemen

UPOZNAVANJE FOLKLORNE GLAZBE U PREDŠKOLSKOJ DOBI

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Sveučilišni preddiplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

UPOZNAVANJE FOLKLORNE GLAZBE U PREDŠKOLSKOJ DOBI

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Glazba u integriranom kurikulumu

Mentor: dr. sc. Svalina Vesna, docentica

Student: Zita Kelemen

Matični broj: 2810

Osijek, rujan 2017.

SAŽETAK

Folklor predstavlja tradiciju i kulturu svakog naroda. Razlikuje se od naroda do naroda po svojim običajima, sadržajima, nošnjama, pjesmama i plesovima koje su stvarali ljudi i djeca. Prenosi se s generacije na generaciju, a danas je poznat i zastupljen u svakom kraju Hrvatske. U dječji folklor ubrajaju se brojalice, uspavanke, igre s pjesmom, folklorne pjesme i plesovi te sviranje na tradicijskim instrumentima. Upravo zbog svoje raznolikosti sadržaja dječji folklor je zanimljiv i interesantan djeci. Osim toga ima brojne pozitivne utjecaje na djecu i njihove sposobnosti. Potiče razvoj brojnih sposobnosti, osjećaja za pokret, ritam, potiče maštu i kreativnost te osjećaj sreće i vedrine.

Tema ovog rada je dječji folklor, njegov sadržaj i njegova zastupljenost u dječjim vrtićima. Provedeno je istraživanje u nekoliko dječjih vrtića na području grada Vinkovaca. Ispitano je 41 odgojitelja, a rezultati istraživanja pokazali su kako većina odgojitelja provodi više puta mjesečno folklorne sadržaje u radu sa svojom djecom. Najviše provode brojalice, igre s pjesmom, uspavanke i folklorne pjesme. Njih 90% ispitanih smatra kako njegovanje dječjeg folkloru treba započeti u predškolskom odgoju te polovina ispitanih smatra kako se ne radi dovoljno na tome.

Ključne riječi: folklor, tradicija, kultura, djeca, dječji folklor

SUMMARY

Folklore represents the tradition and the culture of every nation. It is different from country to country by its customs, content, costumes, poems and dances which were created by people and children. It is transferred from generation to generation, and today it is known and represented in every part of Croatia. There are many form of folkloric music such as counters, lullabies, song games, folk songs, dances and playing on traditional instruments. Because of its variety of contents, children's folklore is interesting to children. In addition, there are numerous positive impacts on children and their abilities. It promotes the development of many abilities, feelings of movement, rhythm, stimulation of imagination and creativity and a sense of happiness and serenity.

The subject of this work is children's folklore, its content and its representation in kindergartens. A survey was conducted in several kindergartens in the area of Vinkovci. 41

educators were surveyed, and research results showed that most educators spend several times a month on folkloric content in working with children. Numbers, song games, lullabies and folk songs are most popular. 90% of those surveyed believe that child folklore nursing should begin in pre-school education, and half of surveyed think it is not working enough on child folklore

Key words: folklore, tradition, culture, children, children's folklore

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. FOLKLOR I TRADICIJA.....	2
2.1. Folklorna glazba i ples.....	2
2.2. Folklor u Slavoniji i Baranji.....	3
3. DJEČJI FOLKLOR.....	4
3.1. Dječje tradicijsko stvaralaštvo.....	4
4. SADRŽAJI DJEČJEG FOLKLORA.....	6
4.1. Brojalice.....	6
4.2. Uspavanke.....	6
4.3. Dječje pjesme.....	6
4.4. Dječje igre s pjevanjem.....	7
4.5. Vrste dječjih igara.....	8
4.6. Dječja kola iz Slavonije.....	9
4.7. Djeca u narodnim običajima.....	9
4.8. Dječja nošnja.....	10
4.9. Dječji instrumenti.....	10
5. FOLKLOR U PREDŠKOLSKOJ DOBI.....	11
5.1. Opće zadaće zdravstvene kulture u predškolskoj dobi.....	11
5.2. Učenje folklornih sadržaja u predškolskoj dobi.....	11
5.3. Razvoj glazbenih sposobnosti.....	12
6. ISTRAŽIVANJE	13
6.1. Opis tijeka istraživanja.....	13
6.2. Tema istraživanja i istraživačka pitanja.....	13
6.3. Postupak i instrument istraživanja.....	13
6.4. Analiza podataka.....	14
6.5. Interpretacija rezultata.....	19
7. ZAKLJUČAK.....	21
8. LITERATURA.....	23
9. PRILOZI.....	24

1.UVOD

Kako u Hrvatskoj tako i diljem svijeta folklor i prenošenje tradicijske kulture postoji još od davnina. Običaji i tradicija svake kulture i zemlje prenosi se s koljena na koljeno, generacijama naraštaja. Uloga svakog prenošenja tradicije i običaja unutar naroda omogućuje kontinuitet kulture. Prenošnjem s koljena na koljeno, ona ostaje prepričana, doživljena unutar svog naroda i na taj način obogaćuje kulturu jednog naroda. Kako u Slavoniji tako i u drugim dijelovima Hrvatske, tradicija i folklor su po mnogočemu raznoliki i osebujni. Prvenstveno tu je riječ o raznolikosti plesova, plesnih stilova, pjesme, plesova i instrumenata. U dječjem folkloru djeca kroz pjesmu i ples njeguju tradiciju i običaje svoje kulture i naroda, ali osim toga folklor ima pozitivan utjecaj na razvoj brojnih sposobnosti kod djece. Prvenstveno to je pozitivan utjecaj na motoričke sposobnosti kao što su: fleksibilnost, ravnoteža, brzina, snaga, koordinacija. Osim razvijanja motoričkih sposobnosti bavljenje folklorom kod djece utječe i na razvijanje osjećaja za ritam, pokret, ljepotu izvođenja pokreta, pamćenje dijelova, segmenata koreografije, bilo da se radi o pamćenju kitice određene folklorne pjesmice ili pak o dijelovima naučene koreografije.

Brojni su pozitivni utjecaji na djecu i na njihove sposobnosti koje nudi bavljenje i rad s dječjim folklorom, ali unatoč tome u Hrvatskoj o dječjem folkloru se ne može pronaći ništa puno. Rad će pratiti razvoj dječjeg folkloru, zastupljenost dječjeg folkloru u Slavoniji i rezultate istraživanja koje je provedeno u nekoliko dječjih vrtića o temi folkloru na području grada Vinkovaca.

2. FOLKLOR I TRADICIJA

Tradicije su određene komponentne koje čine bitno obilježje kulture. Kultura nije upisana u genetski kod čovjeka, ona se prenosi s koljena na koljeno generacijama. Prilikom učenja tradicijske kulture pojedinac uči modele ponašanja i mišljenja koje nudi njegova kultura. Cijeli proces prenošenja tradicije i običaja omogućuje pojedincu i njegovu narodu očuvanje jedinstvenosti i kontinuiteta kulture. Kada govorimo o dijelu kulture koja se bavi prenošenjem glazbe, pjesme, narodnom književnošću, običajima, vjеровanjima tada je riječ o folkloru. Prije se tradicija u smislu folkloru povezivala uz prošle oblike dok današnji suvremeni folkloristi smatraju kako tradicije ne nastaju uvijek spontano, nisu usko vezane za prošle oblike nego mijenjaju svoj oblik i funkciju na temelju sadašnjosti. Tradicije nisu samo oblici iz prošlosti, nego su rezultat svjesnoga izbora i rekonstrukcije prošlosti. Svaka se zajednica služi svojom prošlošću jer u njoj može pronaći opravdanje svojega postojanja u sadašnjosti (Čapo Žmegač i sur.,1998:17).

2.1. Folklorna glazba i ples

Folklorna glazba i ples postoje u svakom ljudskoj zajednici. Razlikuju se od naroda do naroda, od zajednice do zajednice, a usklađeni su s načinom života ljudi, njihovim mentalitetom, razmišljanjem i stilom života koje vode. Folklorni sadržaji su usko povezani uz običaje i obrede koji su vezani uz važnije događaje iz čovjekova života, kao na primjer rođenje djeteta, krštenje, vjenčanje. Povezani su za razna zbivanja i aktivnosti koje ispunjavaju različite funkcije u kulturi svakog čovjeka. Ti običaji se prenose usmenom predajom, unutar jednog naroda.

Pjesme i plesovi u prošlosti su nastajali najčešće kad su ljudi obavljali određene poslove. A pjesma i sviranje na brojnim instrumentima koja su se sezonski izrađivala služila je kao odmor od teškog fizičkog posla. Osim za odmaranje, pjevanje i sudjelovanje u kolu mladi su izražavali svoje simpatije. Pjevanjem se govorilo ono što je tada bilo nedopušteno običnim govorom.

Za djecu uspavanke su prvi umjetnički sadržaji kojima dijete dolazi u doticaj s kulturom vlastite sredine. Osim uloge uspavlivanja, uspavanke i druge folklorne pjesmice imaju važnu ulogu u procesu učenja i usvajanja kulture u kojoj će dijete živjeti (Čapo Žmegač i sur., 1998:17).

2.2. Folklor u Slavoniji i Baranji

Od tradicijskih narodnih instrumenata u Slavoniji i Baranji se ponajprije ističu tambura i gajde. Instrument tambura je danas rasprostranjen diljem Hrvatske, ali je ipak najviše zastupljena u Slavoniji. Postoje različite oblici i veličine, a na naše područje je donijeta tijekom 14. i 15. stoljeća. Od doba ilirskog pokreta tambura postaje simbolom hrvatskog nacionalnog identiteta.

Osim instrumenata u Slavoniji se najčešće pleše kolo, dok je plesanje u paru vrlo malo zabilježeno. Postoje različite vrste kola koje se međusobno razlikuju po strukturi koraka i pjesmama koje se pjevaju u svakom od njih. Kolo započinje žustrim plesanjem uz pratnju tamburaša. Plesanje i sviranje se prekida kada netko od plesača započne pjevanje nekog dvostiha. Sadržaj dvostiha se najčešće improvizira i ovisi od pjevača što želi u tom trenutku reći. Za to vrijeme ostali u kolu se lagano šecu da bi nakon otpjevanog dvostiha kolo krenulo opet ubrzanim tempom dok se netko drugi iz kola ne odluči za novi napjev (Čapo Žmegač i sur., 1998: 242).

3. DJEČJI FOLKLOR

Dječje folklorno stvaralaštvo ima sve bitne i ključne elemente tradicijske kulture koja se prenosi s koljena na koljeno. Prilikom tog procesa prenošenja unutar jednog naroda sačuvali su se brojni stari običaji. Upravo u dječjem folkloru sačuvali su se stari zaboravljeni običaji kao na primjer dječja igra Kvocaj, kvocaj ili igre zanemarene od odraslih. Neke od tih igara su igre biranja u svadbi, Igra kolo u dvadeset i dva. Dijelovi dječjeg folkloru kao što su brojalice, uspavanke, imitacije, igre nastale su kao proizvod dječjeg nadahnuća. Ona su sama stvarala dječji folklor ili su ih odrasli stvarali za djecu, kao na primjer uspavanke. U dječji folklor pripadaju: rugalice, brojalice, uspavanke, igre, dječji instrumenti, običaji sudjelovanja djece u vjerskim i svjetovnim blagdanima, prigodni rekviziti, narodna nošnja i frizura. Djeca su elemente folkloru učila u školi, kod kuće, u slobodno vrijeme za vrijeme igre. Ona su prihvatila, preoblikovala i na taj način sačuvala tradiciju i kulturu svoga kraja.

Dječji folklor ima vrlo zanimljiva i estetski vrijedna područja koja se mogu primjenjivati u pedagoškom radu s djecom. Dječje igre s pjevanjem kod djece potiču maštovitost, kreativnost, stvaralaštvo, a svojom melodijom i strukturom potiče dobro raspoloženje (Knežević, 1993: 7).

3.1. Dječje tradicijsko stvaralaštvo

Djeca su prirodno znatiželjna bića i zanima ih sve što im je nepoznato i novo na neki način. Da bi dijete usvojilo temelje kulturne baštine ono ima brojne suradnike, roditelje, odgojitelje. Oni potiču dječju znatiželju, kreativnost, stavove, razmišljanja. Djetetu neposredno poslije rođenja igra postaje jedino sredstvo komunikacije s ljudima i okolinom u kojoj živi. U prve tri godine života roditelji, bake i djedovi igraju bitnu ulogu u upoznavanju djeteta s njegovom okolinom. Pri upoznavanju i prilagođavanju odrasli su se najčešće koristili pričom ili pjesmom, uspavankama, brojalicama i raznim motoričkim igrama. Nakon treće godine života dijete počinje reproducirati vanjske utjecaje govorom, pjesmom ili pokretom. Sve više oponaša odrasle osobe, igra se s vršnjacima, ali i sa starijom djecom. Polaskom u školu djeca uče sve veći broj igara, stječu nove spoznaje s određenim pravilima i sve više djeca uče postepeno o kulturi i tradiciji svog naroda kako bi s vremenom postali aktivni sudionici nacionalne predajne baštine.

Narodni plesovi su oduvijek imali točno određen ritam i pokrete koji su djeci bila teška za improvizaciju. U prošlosti na slavljima djeca nisu plesala zajedno u kolu s odraslima nego su sami improvizirali svoje kolo, oponašajući plesne pokrete i ritam odraslih. Djeca su sama plesala bez određenog stila na način koji je njima tada odgovarao.

Djeca stvaraju tijekom svog čitavog života. Stvaraju igre, brojalice, pjesme, plesove, čitav niz glazbenih i književnih tvorevina. Te tvorevine djeca najprije prenose svojim vršnjacima, starijoj djeci, a kasnije svojoj djeci i unucima. Tim procesom prenošenja tvorevina s generacije na generaciju djeca postaju čuvari nasljeđa i tradicije svog naroda. Sama riječ tradicija označava predaju. Predaju znanja, običaja, kulture određenog naroda i vještina kojega djeca prenošenjem na druge generacije čuvaju od zaborava (Knežević, 1993).

Na području Hrvatske još je nedovoljno istraženo dječje tradicijsko stvaralaštvo i pridaje mu se premalo pozornosti. „*Stoga pokušati obuhvatiti cjelokupnost dječjeg života bez uključivanja svih navedenih znanstvenih disciplina u najmanju bi ruku bio neozbiljan pokušaj, jer je to, složen, ponekad teško osjetljiv psihofizički sustav koji se očituje kroz govor, pjesmu, igru, rukotvorstvo, glumu, književnost, pokret, te razne individualne improvizacije i imitacije.*“ (Knežević, 1993: 7)

4. SADRŽAJI DJEČJEG FOLKLORA

4.1. Brojalice

Prema Elly Bašić brojalice su najčistije poetsko i glazbeno stvaralaštvo djeteta. Upravo zbog neskućene slobode djeteta, da se služi materijom iracionalnih riječi i slogova, brojalica je najelastičnije sredstvo za oblikovanje i realizaciju djetetove fantazije i htijenja. A to htijenje nije verbalne već čisto muzikalne naravi. Radi se o muzici metrike i o muzici ritma. Smisao nije u prebrojavanju igrača, već u određivanju jednoga. To je neke vrste sudbinska objektivnost pravde i ta uloga brojalice daje joj zasebni pečat“ (Bašić, 1958, prema Knežević 1993: 13).

Brojalicama se razvija osjećaj za ritam, razvija se glazbeno pamćenje te sposobnost točnog intoniranja. One se mogu podijeliti na govorne i pjevane. Govorna brojalica izvodi se na slobodno izabranoj visini glasa i na istome tonu, dok se pjevana brojalica sastoji od barem dva tona različite visine. Djeca postepeno prepoznaju i uče ritam i mjeru.

4.2. Uspavanke

Uspavanke su prepoznatljive prema svojoj jednostavnoj melodijskoj strukturi i tekstu koji je prilagođen svakom djetetu. Kroz melodiju i tekst jedne uspavanke se prožimaju brojne emocije i osjećaji koji uspavankama daju osjećajnost, toplinu i mekoću. Djeca lako pamte tekst i melodiju uspavanki te u kasnijem razdoblju svog života znaju koristiti i u drugim prilikama. Uspavanke se kao i ostali sadržaji dječjeg folklora prenose s koljena na koljeno usmenom predajom. One u sebi imaju sve bitne elemente jedne tradicijske kulture koje u sebi imaju određene narodne i glazbene značajke i elemente nekog određenog kraja i naroda (Knežević, 1993: 33).

4.3. Dječje pjesme

Dječje folklorne pjesme najčešće sadržavaju dozu improvizacije i mašte koje su u potpunosti oslikavali način na koji djeca shvaćaju okolinu i svijet oko sebe. Tako u određenim dječjim pjesmama možemo saznati kako je dijete pjevalo o životinjama, domaćim i šumskim

o pticama i cvijeću, o predmetima iz svoje okoline te o određenim pojavama. Dječje pjesme su pune mašte, kreativnosti, dječje naivnosti i spontanosti. Vedrog su duha, živahne i vesele melodije s jednostavnim ritmičko-melodijskim vrijednostima. Djeca su pjesmice prihvatila od odraslih usmenom predajom. Pri odabiru dječjih pjesmica za djecu treba paziti na prosječne mogućnosti dječjeg glasa (Knežević, 1993: 33).

4.4. Dječje igre s pjevanjem

Dječje igre s pjevanjem su zbog svoje složenije strukture i sadržaja primjerenije za djecu starije dobi. U prošlosti zbog određenih razlika u odgoju između dječaka i djevojčica, dječje igre s pjevanjem su najčešće sudjelovale djevojčice. Djeca su se igrala u slobodno vrijeme, prije ili poslije škole, za vrijeme blagdana, rođendana ili drugih važnijih događanja. Igrajući ovakve igre djeca su se trebala pridržavati određenih pravila te istodobno plesati i pjevati na određenom prostoru. Postoje brojni primjeri dječjih igara s pjevanjem, u nekima je naglasak na imitaciji koje su omogućavale mlađoj djeci određeno grupno ili pojedinačno stvaralaštvo koje se najčešće izražavalo pokretom. Na primjer igra s pjevanjem „Jelena je kruva pekla“, „Tri guske bijele“ ili igre s naglaskom na različite pretvorbe: „Špenjgljar, zeko, konj, paun“.

Prema sadržaju dječje igre dijele se na igre biranja, pogađanja, kretanja i imitacije. Dječje igre pogađanja nastoje motivirati djecu na snalaženje u prostoru, prepoznavanje druge djece ili predmeta vidom, dodirrom i sluhom. U igrama kretanja djeca se koriste pokretima, gestama ruku, smislenim kretanjem u prostoru. Dječje igre biranja su prvo pripadale tradiciji odraslih tek su kasnije postale u dječjem folkloru. Kod odraslih igre biranje su mogle poslužiti za pokazivanje simpatije prema suprotnom spolu, dok su se kod djece odvijale u skladu s dječjim osjećajima. Sudjelovanje u igri se moglo birati ili su djeca bila izabrana, a iščekivanje i neizvjesnost ishoda kod djece je stvaralo veliku želju za sudjelovanjem kao i uzbuđenje (Knežević, 2012: 9).

Neke od pjesama su djeca naučila kod kuće od svojih roditelja ili baka, neke su naučili u školi, vrtiću, a neka su naučila u slobodno vrijeme igrajući se s vršnjacima. Svaku dječju igru s pjevanjem djeca prilikom igranja prilagode tekst, odnosno naprave različite glasovne i melodijske varijante, ovisno o kraju odakle dolaze. Tako da se jedna dječja igra može pronaći u raznim varijantama. Tipičan primjer jedne takve igre je igra: „Paun ,pase“.

Primjeri nekih dječjih igara s pjevanjem su: „Ide maca oko tebe“, „Igraj kolo, u dvadeset i dva“, „Kalo, Kalilo“, „Ringe, ringe raje“ (Knežević, 1993: 73).

Prilikom izvođenja dječjih igara s pjevanjem djeca istovremeno pjevaju, izvode pokrete i korake, ponašaju se u skladu s pravilima igre, kreću se u prostoru. Kroz njih djeca razvijaju niz kinestetičnih, društvenih, glazbenih, estetskih vrijednosti te su jedna od najznačajnijih narodnih tvorevina stvorena za djecu (Knežević, 1993: 9).

4.5. Vrste dječjih igara

U prošlosti jedna od često igranih igara među djecom je bila igra konja. Od davnina su djeci posebno dječacima, konji bili pojam divljenja i ljepote, a pošto nisu smjeli ići blizu njih djeca su ih oponašala. Igra konja ima dva oblika. U jednom dvojica dječaka glume „konja“, a jedan dječak „kočijaša“. Imali su i uzde koje su napravljene od konopca kojeg je u jednoj ruci držao kočijaš. Igra se igrala tako što je konj bio udaljen nekoliko metara od kočijaša, a ostali dječaci su napravili razne prepreke koje konj mora preći kako bi došao do kočijaša. Drugi oblik igre konja su igranje s drvenim konjčićima koje su djeci napravili odrasli. Trčeći s drvenim štapom djeca su pjevala pjesme koje su se odnosile na njihovu domaću životinju.

Osim igre konja djeca su često igrala i igru svadbe. Igra se odvijala na otvorenom prostoru, najčešće u nekom dvorištu, a u igri sudjelovala su djeca oba spola. Djeca su igrajući oponašale sve dijelove jednog vjenčanja. Djeca su se pomoću kostima i mašte prerađivala u mladenku, mladoženju, svećenika, svirače, pravili su kolače od pijeska te punili boce vode. Djeca svirači pravili su sami instrumente od kućnog posuđa, listova, kukuruza sve po uzoru na odrasle. Kao i svaka igra, igra svadbe ima svoje varijante. Djeca su je igrala na svoj način ovisno o kraju gdje djeca žive (Knežević, 1993: 84, 87).

Godišnja doba su određivala vrstu dječjih igara i načine njihova odvijanja. Preko zime dječje igre odvijale su se pretežno u zatvorenim prostoru. Osim godišnjih doba na igru su utjecale i prostorni uvjeti, sredina i način života te specifičnost određenog kraja (Knežević, 1993: 9).

4.6. Dječja kola iz Slavonije

Dječja kola nastala su po uzoru na odrasle. U kolu sudjeluje neograničen broj djece, formacija je zatvoreni krug, a djeca se drže s naprijed prekrivenim rukama lijeva ispod desne ili za dolje ispružene ruke.

Kolo je jedan od oblika plesa u kojem djeca najbolje mogu prikazati svoju toleranciju, pripadnost, uvažavanje različitosti, razvijati osjećaj prema grupnom radu, a istovremeno ih smiruje i oplemenjuje dušu.

http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/G_Knezevic_sazetak.doc

1. Takt

Osminka: desnom nogom zakoračimo polulijevo naprijed ispred lijeve

Osminka: lijevom nogom polulijevo nazad

Osminka: isto što i na prvu osminku

Osminka: isto što i na drugu osminku.

Neki primjeri dječjih kola iz Slavonije su: „Ja imado“, „Ja pletem vinac“, „Ljuljuška se vrbičica“, „U Ivana zelena livada“ (Knežević, 1993: 135).

4.7. Djeca u narodnim običajima

Veliki dio obreda i običaja iz prošlosti su sačuvali svoje trajanje upravo u dječjoj igri i životu. Djeca su na svoj poseban način doživljavala blagdane te s velikom mjerom kreativnosti i mašte stvarala običaje koji su danas dio tradicijske kulture koja se prenosi s generacije na generaciju. U narodnim običajima djeca su najviše sudjelovala na način da hodaju po selu i zaustavljaju se ispred kuća pred kojima bi onda izvodila određene pokrete, plesove i prikladne pjesme. Djeca su bila obučena u narodne nošnje ovisno iz kojeg kraja dolaze, a kad bi zastali pred kućom i otplesali nešto i otpjevali, odrasli su ih rado darivali. Narodni običaji su vezani najčešće uz određene blagdane, datume koje se ponavljaju svake godine, a obilježavaju se na različite načine u svakom dijelu Hrvatske. Neki od narodnih običaja koji su djeca obilježavala su: blagdan Sv. Barbare na kojem su dječaci išli u selu od kuće do kuće pjevajući prigodne pjesme, obučeni u nošnje. Zatim blagdan Sv. Nikola koji je

na naš prostor došao pod utjecajem zapadne civilizacije. Običaji vezani uz blagdan Sv. Nikole koji se najviše održavao u selima gdje su dvoje ljudi glumilo Krampusa i Sv. Nikolu je sačuvano još i danas. Od drugih blagdana tu su: „Božić“, „blagdan Sv. Lucije“, „Sv. tri kralja“, „Poklade“, „Uskrs“ (Knežević, 1993: 141).

4.8. Dječja nošnja

Narodne nošnje su vrijedan folklorni sadržaj one predstavljaju pripadnost određenom kraju i narodu na području Hrvatske. Razlikuju se od sela do sela, po boji, ukrasima, motivima na nošnji, detaljima. U prošlosti su djeca i muška i ženska do svoje sedme godine života nosila košuljice. Muška košulja je bila bez ikakvih ukrasa, s mogućom čipkom na kraju rukava. Dječja ženska košulja bila je izvezena na prsima i rukavima uz čipku na rubovima rukava. Vez na prsima i rukavima ovisi o kraju odakle dijete dolazi. Djeca su u košuljicama provodila većinu svog vremena, prije škole, za vrijeme škole. Motivi na dječjim nošnjama bili su primjereni djeci. To su najčešće bili motivi trešnje, jagode, višnje ili pak motiv cvijeća. Osim oblačenja djeca, posebno djevojčice su uvijek trebale biti lijepo počešljane. Tip češljanja i načini frizure opet je ovisilo o kraju gdje dijete živi. Djevojčice su imale razdjeljak na sredini glave ili unatrag, jednu ili dvije pletenice koje su bile spuštene niz leđa ili podignute u punđu. Za razliku od odraslih djevojaka, djevojčice nisu pokrivala glavu maramama. Za vrijeme blagdana ili nekih važnih svečanosti djevojčice su imale ukrašene kosu s različitim ukrasima. Cvijećem, trakicama u različitim bojama, crvene, plave, bijele (Knežević, 1993: 241).

4.9. Dječji instrumenti

Vrlo vrijedno područje dječjeg folklora su dječji instrumenti. Pomoću njih djeca mogu svladati i naučiti jednostavnije melodije, ritam. Dječji instrumenti se razlikuju po veličini, boji, visini i intenzitetu tona, a neki od njih su: svirale od kukuruzovine, zvona, rog, žveglice, lončani bas, žir, stabljika maslačka, vlat trave. Ovi instrumenti se nalaze u prirodi, a djeca ih mogu vrlo lako pronaći i izraditi. Upravo iz tog razloga djeci su instrumenti interesantni i zanimljivi (Knežević, 1993: 8).

5. FOLKLOR U PREDŠKOLSKOJ DOBI

5.1. Opće zadaće zdravstvene kulture u predškolskoj dobi

Opće zadaće zdravstvene i tjelesne kulture u predškolskoj dobi svode se na zadovoljavanje potrebe za igrom, stvaranje uvjeta za skladan rast i razvoj i radosno djetinjstvo. Zatim omogućuje suradnju s vršnjacima, s drugom djecom, stvaranje osjećaja slobode i zadovoljstva te usvajanje zdravog načina života. Tjelesna i zdravstvena kultura u predškolskoj dobi utječe i na dječji morfološki sustav njegovanjem mišićnih reakcija potrebnih za održavanje stava tijela i ravnoteže, funkcionalna prilagodba krvožilnog i dišnog sustava, razvoj taktilne i mišićno zglobne osjetljivosti, utjecaj na intenzitet živčano mišićnog naprezanja radi oslobađanja prirodnih oblika kretanja od suvišnih elemenata kretanja, funkcionalni razvoj osjetila potrebnih za prijam diferenciranih i finih osjetilnih podražaja, zadovoljavanjem potrebe za igrom stvarati osnovnu pretpostavku za razvoj stvaralačkih sposobnosti i socijalizaciju (Findak, 1995).

5.2. Učenje folklornih sadržaja u predškolskoj dobi

U radu s djecom predškolske dobi jedan od najprimjerenijih aktivnosti je ples. Ples utječe na razvoj brojnih dječjih sposobnosti. Kod djece razvija osjećaj za ritam, osjećaj za ljepotu izvođenja pokreta, za izvođenje pokreta. Osim toga, plesanje utječe na razvoj nekih motoričkih sposobnosti kao što su ravnoteža, fleksibilnost, snaga, koordinacija i brzina.

Narodni ples se prije plesao na raznim slavljinama, prigodama, važnijim događajima gdje su ljudi bili opušteni. Upravo iz tog razloga djecu se plesanje uči u ugodnoj atmosferi kada su djeca opuštena. Za ples djeca ne trebaju imati nikakve predispozicije.

U predškolskoj dobi učenje folklornih sadržaja najčešće počinje s učenjem brojalica. Brojalice su najelastičnije sredstvo za oblikovanje i realizaciju djetetove mašte i htijenja. To htijenje nije verbalne već muzikalne naravi. Pomoću brojalica djeca se upoznaju s ritmom i njegovom formacijom (Čapo Žmegač i sur., 1998: 17).

Nakon brojalica druga faza su igre s pjevanjem. Dječje igre s pjevanjem su raznovrsni i brojni oblici dječjeg stvaralaštva. Ovisno o strukturi i sadržaju, složenije igre sa složenijom

strukturu igrala su djeca starije dobi. Mlađa predškolska djeca su izvodila igre s pokretima ili pak igre u kojima je naglasak na imitaciji. Tu su igre konja, igre svadbe u kojoj djeca imitiraju odrasle na vjenčanju. Ostale dječje igre su oponašale neke životinje ili predmete s kojima su djeca bila okružena.

Ostali folklorni sadržaji su plesanje određenih struktura i koreografija koje se izvode s djecom starije dobi. Struktura i plesni pokreti su jednostavni i prilagođeni dječjoj dobi i njihovim sposobnostima. U radu s djecom kao i sa starijima poštuju se određena metodička načela. Djeca najprije uče jednostavne pokrete, dio po dio sve dok nisu u potpunosti svladali određeni korak. Djeca se pripremaju za savladavanje određenog tipa narodnih plesova poštujući načela primjerenosti sposobnostima skupine, načelo sustavnosti. Bitnu ulogu u vođenju i učenju plesnih pokreta i koraka ima odgojitelj, voditelj koji prilagođava koreografiju ovisno o sposobnostima svoje grupe. Svakom djetetu je važno omogućiti sudjelovanje bez obzira na njegove predispozicije. Plesanjem folklornih, narodnih plesova djeca osim što razvijaju određene sposobnosti oni njeguju narodne i tradicijske vrijednosti.

Narodni ples s obzirom na svoju strukturu može pridonijeti ostvarenju ciljeva i zadaće tjelesnog i zdravstvenog odgoja i obrazovanja (Findak, 1995).

5.3. Razvoj glazbenih sposobnosti

Nemuzikalna djeca su vrlo rijetka, ona mogu imati samo manje ili više razvijene glazbene sposobnosti. Ono što utječe na glazbene sposobnosti su obitelj, škola, vrtići, a za učenje i prenošenje tih sposobnosti su bitni odgojitelji i učitelji. Osjećaj za ritam, intonaciju, pamćenje glazbenih cjelina, uočavanje dinamike i tempa, kretanje uz glazbu, prepoznavanje melodije, sposobnost improviziranja, razlikovanje boje i visine tona sve su to glazbene sposobnosti (Šulentić Begić, 2011: 3).

Djecu je kroz igru poželjno poticati na aktivno slušanje glazbe te na izvođenje prikladnih pokreta praćenjem ritma i tempa. Ukoliko kod djece ne postoji interes za glazbu i slušanje, potrebno je razviti želju. Razvoj glazbenih sposobnosti treba se odvijati postepeno, najprije učenjem laganijih pjesmica, s manjim opsegom.

6. ISTRAŽIVANJE: Provođenje folklornih aktivnosti u dječjim vrtićima

6.1. Opis tijeka istraživanja

Istraživanje je provedeno u dječjim vrtićima na području grada Vinkovaca tijekom lipnja i srpnja 2017. godine. Proveden je anketni upitnik u kojima je sudjelovalo 41 odgojitelj.

6.2. Tema istraživanja i istraživačka pitanja

Tema istraživanja je provođenje folklornih aktivnosti u dječjim vrtićima. Koliko često odgojiteljice provode folklorne aktivnosti u radu s djecom, koje su to i kakvo je mišljenje odgojiteljica o toj temi. Ovim istraživanjem dobili smo odgovor na sljedeća istraživačka pitanja:

- Provođe li odgojitelji u svom radu s djecom folklorne aktivnosti?
- Koje folklorne sadržaje odgojitelji provode najviše s djecom?
- Treba li njegovanje dječjeg folklora početi u predškolskoj dobi?

6.3. Postupak i instrument istraživanja

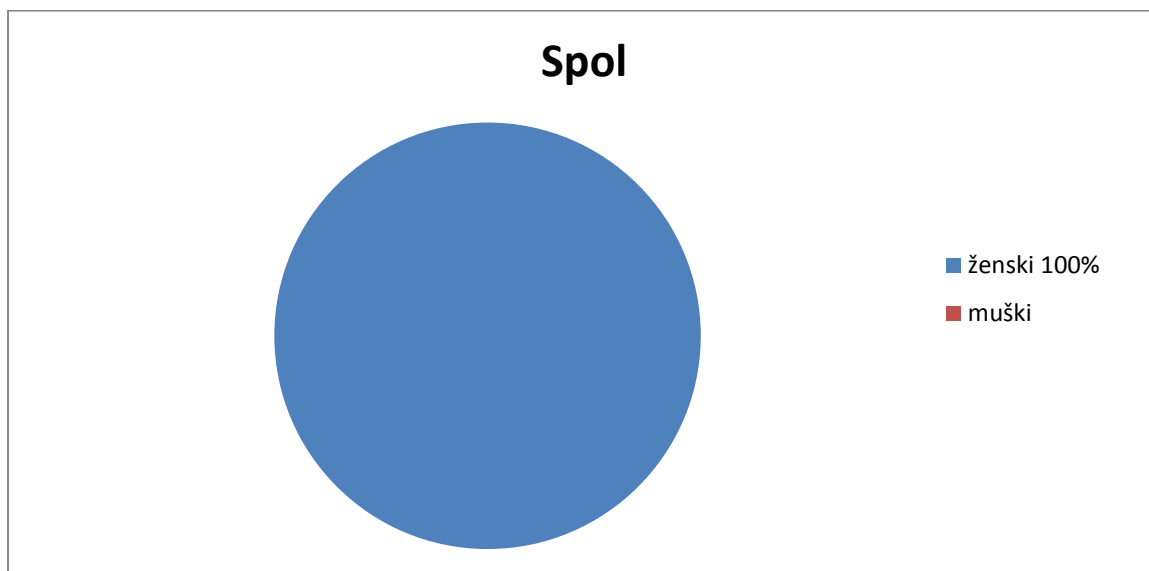
Podatci su prikupljeni postupkom anketiranja, a kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik. Anketni upitnik sastoji se od deset pitanja, a ispitane su 41 odgojiteljice na području grada Vinkovaca. U istraživanju su sudjelovali državni i privatni vrtići. Odgojiteljice su odgovarale na pitanja jesu li se ikada bavila folklorom, provode li u svojim skupinama s djecom folklorne sadržaje. Pomoću pitanja višestrukog odabira dobili smo podatke koje folklorne sadržaje odgojiteljice najčešće provode u radu s djecom i koliko često. Također dobili smo i podatke o stajalištima i mišljenju odgojiteljica na dječji folklor u vrtiću. Smatraju li da je njihovo poznavanje folklora dovoljno za provođenje folklornih aktivnosti u njihovoj skupini s djecom. Jesu li ikada proveli suradnju s folkloristima za učenje i poznavanje djece sa sadržajima dječjeg folklora te smatraju li da njegovanje dječjeg folklora treba početi u predškolskom odgoju. Pomoću zadnja dva pitanja otvorenog tipa saznali smo radi li se

dovoljno prema mišljenju odgojitelja u njihovom vrtiću na upoznavanju djece s folklorom i uključuju li se djeca polaskom u školu u folklorne aktivnosti.

6.4. Analiza podataka

Anketni upitnik sastoji se od deset pitanja od kojih su pet pitanja višestrukog izbora, tri pitanja dihotomnog izbora, dok su dva pitanja otvorenog tipa u kojem su odgojiteljice same navodile odgovore. Ispunile su ga odgojiteljice državnih i privatnih vrtića na području grada Vinkovaca. Vrtići koji su sudjelovali u istraživanju su: „Dječji vrtić Bajka“, „Trnoružica“, „Stribor“, „Eden“, „Kosijenka“. U ispitivanju sudjelovale su 41 odgojiteljice.

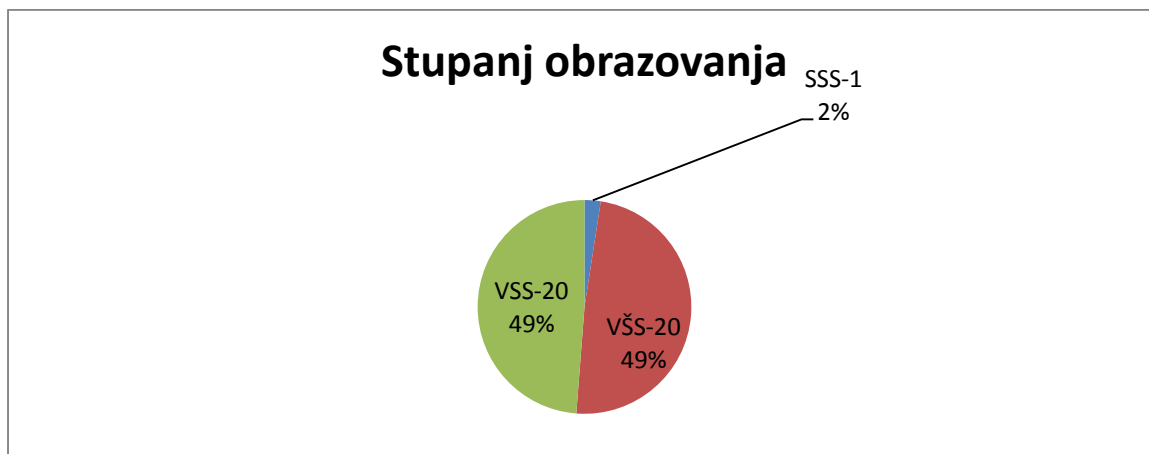
Prva dva pitanja odnosi se na spol i stupanj obrazovanja.

Grafikon 1: spol odgojitelja

Od 41 odgojitelja koji su ispitani svi su ženskog spola.

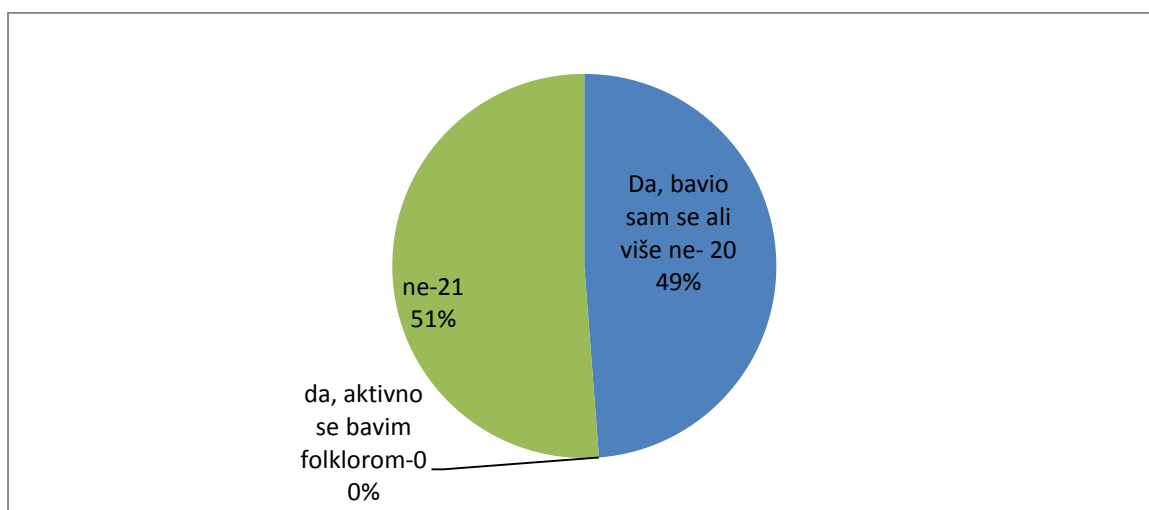
Drugo pitanje glasillo je: *Odaberite stupanj obrazovanja*

Grafikon 2: *Stupanj obrazovanja odgojiteljica*

Rezultati pokazuju kako je 20 odgojiteljica ima VŠS i 20 odgojiteljica VSS stupanj obrazovanja i samo jedna SSS.

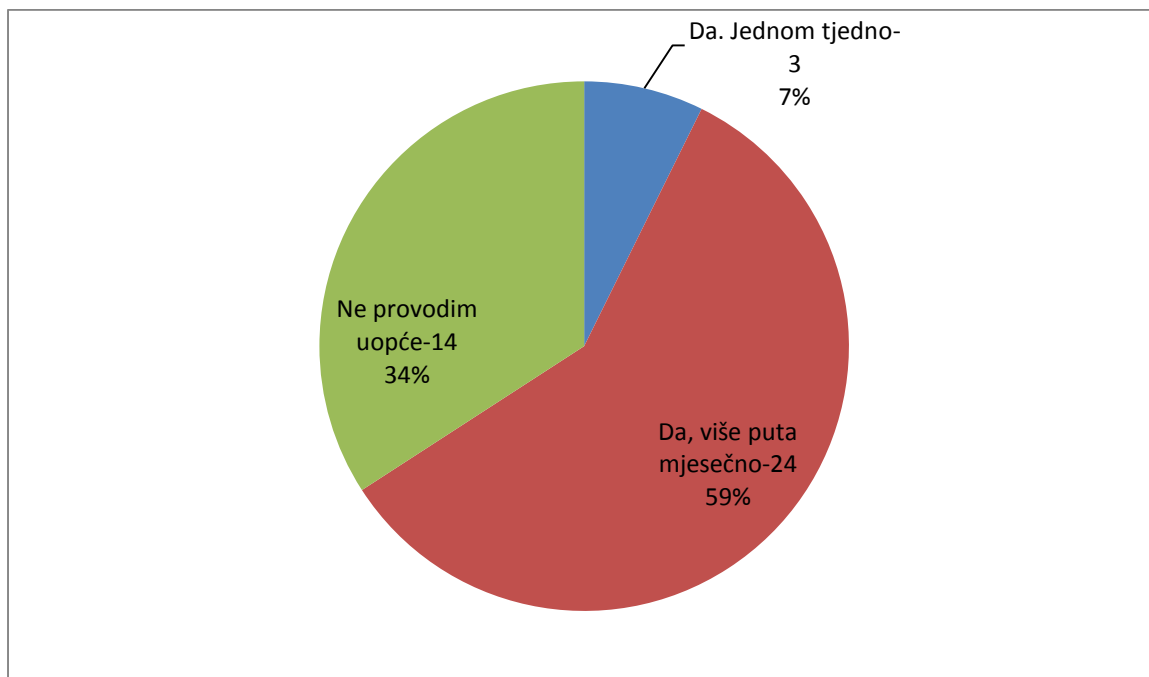
Treće pitanje glasilo je: *Jeste li se ikada bavili folklorom?*

Grafikon 3: *Bavljenje folklorom*

Rezultati pokazuju kako 20 odgojiteljica prije bavilo folklorom, sada više ne. Nijedna se ne bavi danas aktivno folklorom, a njih 21 se nije nikada bavilo folklorom.

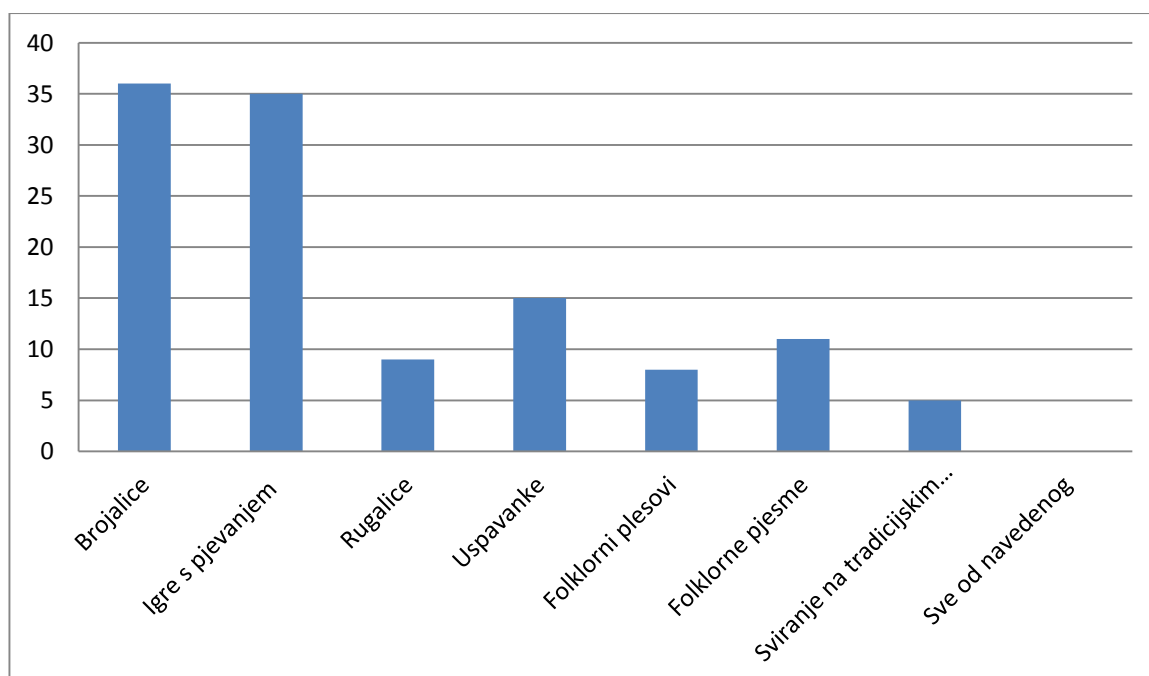
Četvrto pitanje glasilo je: *Provodite li u radu s djecom folklorne aktivnosti?*

Grafikon 4: *Provodite li u radu s djecom folklorne aktivnosti*

Rezultati su pokazali kako njih tri provode jednom tjedno folklorne aktivnost s djecom, njih 24 provode više puta mjesečno, a njih 14 ne provodi uopće.

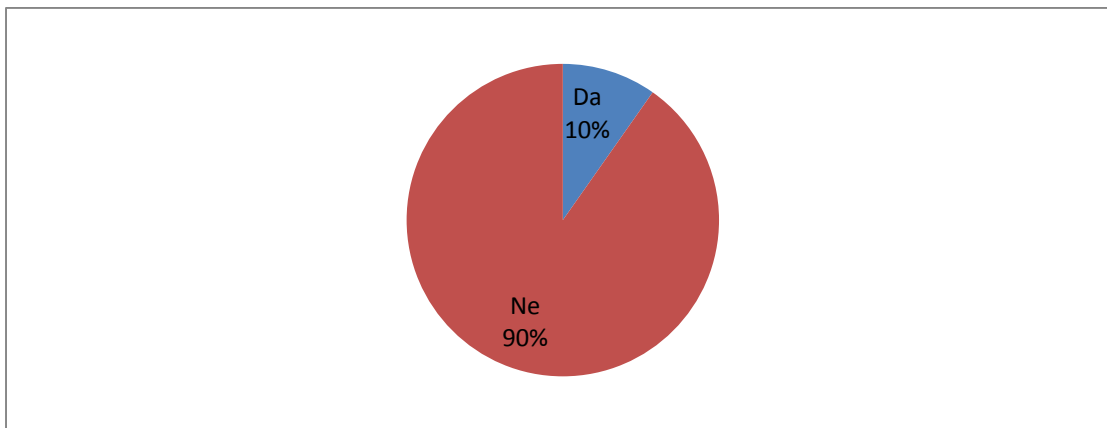
Peto pitanje glasil je: *Koje od navedenih folklornih sadržaja provodite u svojoj odgojnoj skupini?*

Grafikon 5: *folklorni sadržaji koji se najviše provode u radu s djecom*

Rezultati istraživanja pokazali su da se u radu s djecom najviše provode brojalice i igre s pjevanjem, nešto malo manje uspavanke i folklorne pjesme. Najmanje se provodi rugalice i sviranje na tradicijskim instrumentima.

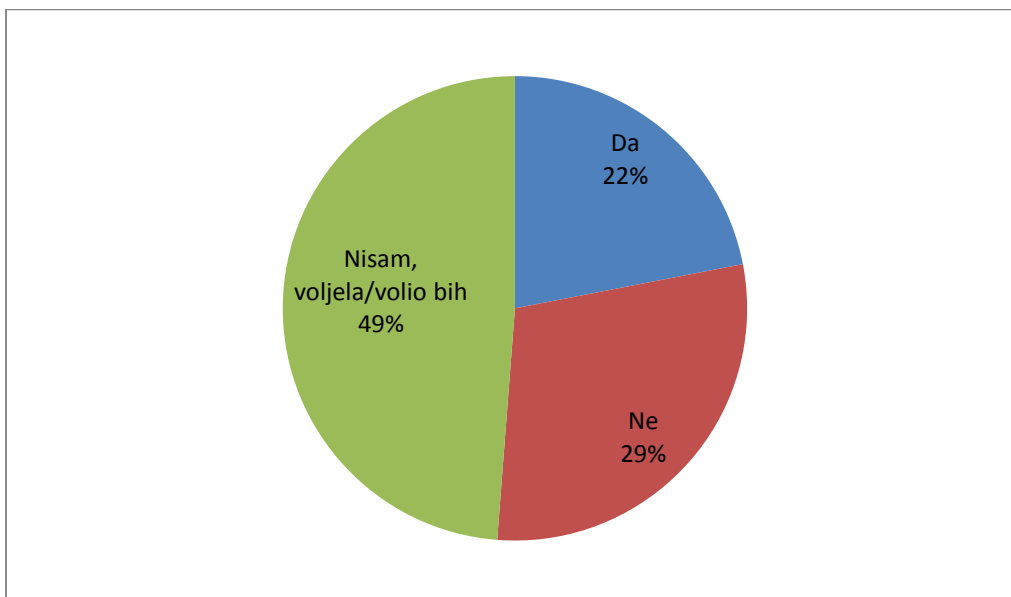
Šesto pitanje glasilo je: *Smatrate li da je Vaše poznavanje folkloru dovoljno za provođenje folklornih aktivnosti u Vašoj skupini?*

Grafikon 6: *Poznavanje folkloru dovoljno za rad s djecom*

37 odgojiteljica smatra kako njihovo poznavanje folkloru nije dovoljno za provođenje folklornih aktivnosti u njihovim skupinama s djecom. Njih četiri smatra kako je njihovo poznavanje dovoljno.

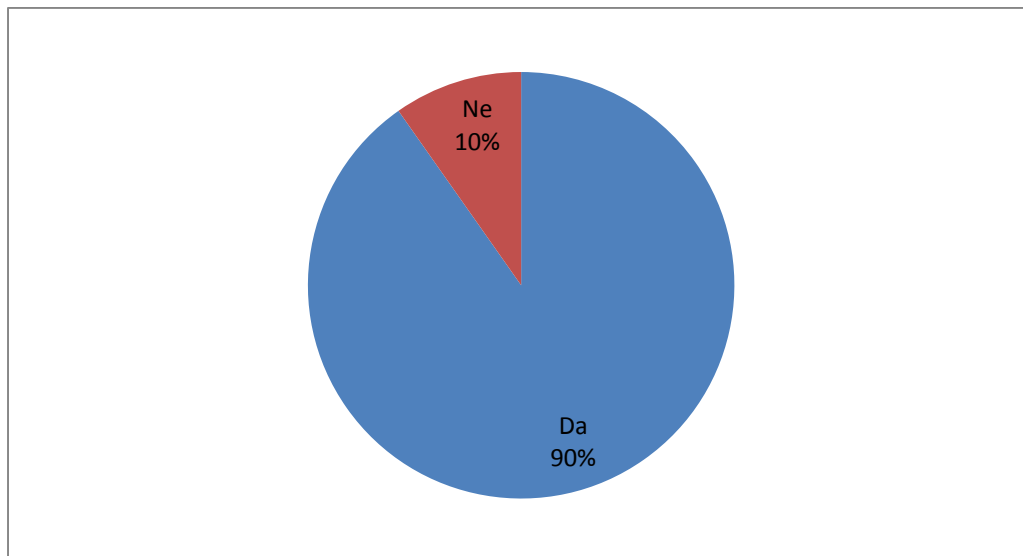
Sedmo pitanje glasilo je: *Jeste li ikada proveli suradnju s folkloristima za učenje i upoznavanje djece sa sadržajima dječjeg folkloru?*

Grafikon 7: *Suradnja odgojitelja s folkloristima*

Najviše odgojiteljica, njih dvadeset nije provelo nikakvu suradnju s folkloristima, ali bi voljeli. Njih dvanaestero nije nikad provelo, a devet odgojiteljica je provelo neku suradnju s određenim folkloristima.

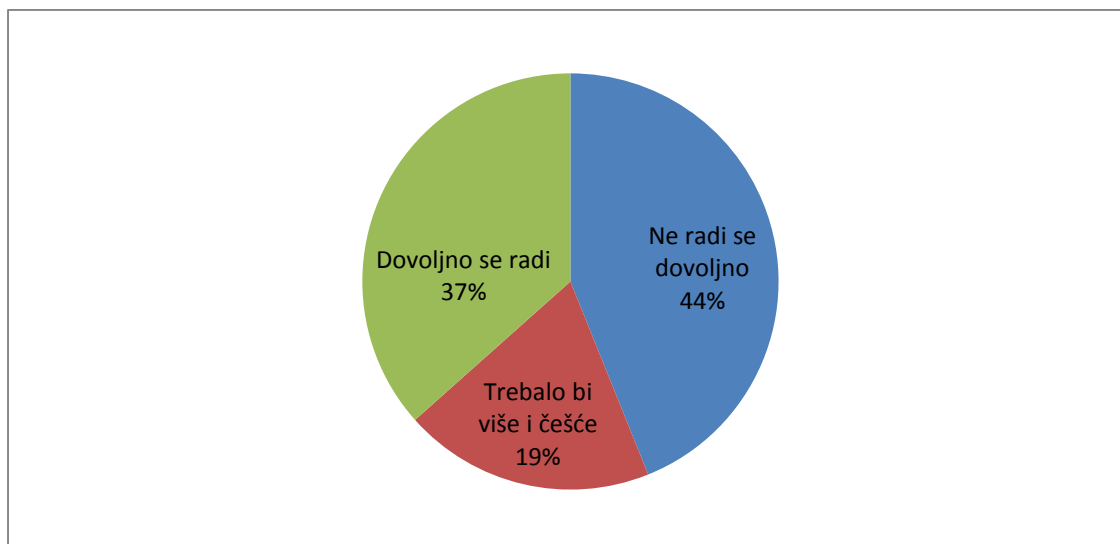
Osmo pitanje glasilo je: *Smatrate li da njegovanje dječjeg folkloru treba početi u predškolskom odgoju?*

Grafikon 8: *Njegovanje dječjeg folkloru u predškolskom odgoju*

Njih 90% smatra kako njegovanje dječjeg folkloru treba započeti u predškolskom odgoju, dok njih 10%, odnosno samo četvero smatra kako ne treba.

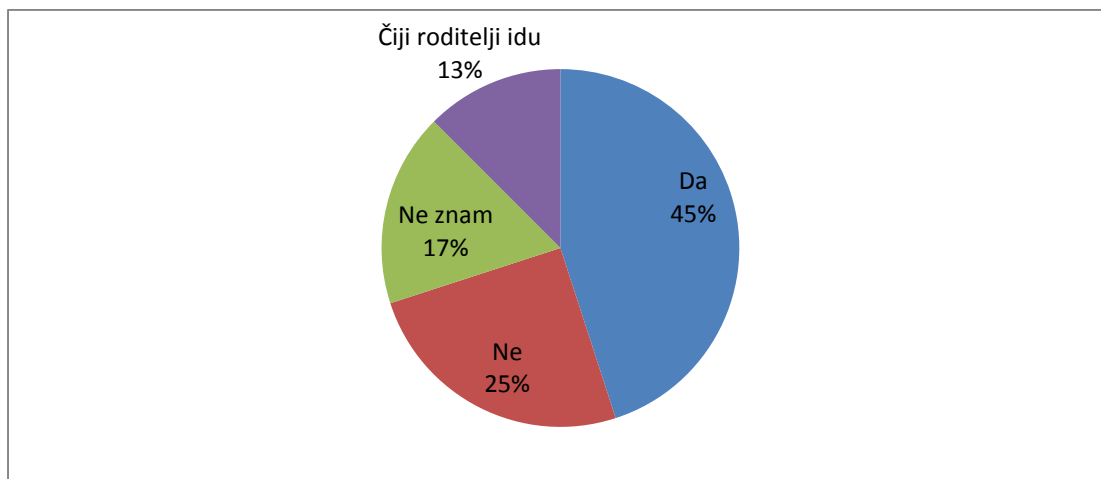
Deveto pitanje glasilo je: *Prema Vašem mišljenju radi li se dovoljno u Vašem vrtiću na upoznavanju djece s folklorom? Ukratko obrazložite Vaš odgovor.*

Grafikon 9: *Upoznavanje djece s folklorom*

Rezultati pokazuju kako 44% odgojiteljica smatra da se ne radi dovoljno u dječjim vrtićima na upoznavanju djece s folklorom. 37% odgojiteljica smatra kako se radi dovoljno, dok njih 19% smatra kako bi trebalo više i češće.

Deseto pitanje bilo je otvorenog tipa, a glasilo je: *Prema vašem mišljenju uključuju li se djeca polaskom u školu u folklorne aktivnosti?*

Grafikon 10: *Uključivanje djece u folklor nakon vrtića*

Rezultati istraživanja pokazali su kako 45% odgojitelja smatra da se djeca polaskom u školu uključuju u folklorne aktivnosti. Njih 25% smatra kako se ne uključuju, 17% nema previše saznanja, a njih 13% smatra kako se uključuju ona djeca čiji roditelji idu na folklor ili pak bake i djedovi.

6.5. Interpretacija rezultata

Istraživačka pitanja poslužila su nam za interpretaciju rezultata dobivenih anketiranjem odgojitelja.

Provode li odgojitelji u svom radu s djecom folklorne aktivnosti?

Rezultati istraživanja pokazali su kako odgojiteljice na području grada Vinkovaca provode folklorne aktivnosti u dječjim vrtićima. Više od 50% odgojitelja provodi folklorne sadržaje u radu s djecom i to više puta mjesečno.

Koje folklorne sadržaje odgojitelji provode s djecom u svojim skupinama?

Istraživanje je pokazalo da odgojitelji u radu s djecom najčešće biraju brojalice i igre s pjevanjem. Nešto manje uspavanke i folklorne pjesme. Također istraživanje je pokazalo kako se sviranje na tradicijskim instrumentima najrjeđe koristi u radu s djecom.

Treba li njegovanje dječjeg folkloru početi u predškolskom odgoju?

Prema rezultatima istraživanja 90% odgojitelja smatra kako njegovanje dječjeg folkloru treba započeti u predškolskom odgoju. Također većina ispitanika smatra kako se u njihovim vrtićima ne radi dovoljno na upoznavanju djece s dječjim folklorom.

7. ZAKLJUČAK

Dječji folklor u Hrvatskoj postoji već dugo godina. Po svojoj raznolikosti sadržaja, običaja prenosi se s generacije na generaciju. Pod pojmom dječji folklor ubrajaju se brojalice, uspavanke, igre s pjevanjem, folklorne pjesme i plesovi, sviranje na tradicijskim instrumentima te rugalice. Većina folklornih sadržaja nastala je u prošlosti, a do danas se prenosi usmenom predajom. Obuhvaća različita vjerovanja, iskustva i običaje ljudi i djece. Upravo zbog svoje raznolikosti dječji folklor je interesantno i zanimljivo područje, a opet zanemareno. Ono je nastalo kao proizvod dječje mašte i zato je djeci toliko zanimljiv. Većina folklornih sadržaja u dječjem folkloru su igre, pjesme s pokretom, šale i kolo. Kolo je najčešći oblik formiranja djece u folkloru. U njemu djeca mogu najbolje pokazati svoju toleranciju, pripadnost grupi, uče se pravilima ponašanja u skupini te uvažavaju različitosti unutar grupe.

Upravo iz tog razloga što su ga većinom stvarala djeca, dječji folklor je iznimno koristan u radu s djecom. Osim što pomoću njega djeca njeguju i uče tradiciju i kulturu svog naroda, dječji folklor potiče kreativnost, maštu, stvaralaštvo i individualnost svakog djeteta u skupini. Potiče vedrinu, dobro raspoloženje kod djece te djeca mogu savladati jednostavnije melodije sviranjem na tradicijskom instrumentu.

Ovim završnim radom htjela sam ispitati koliko je dječji folklor zastupljen u dječjim vrtićima. Koliko se radi s djecom na upoznavanju folklornih sadržaja i kakvo je mišljenje odgojitelja na temu dječjeg folkloru. Dobila sam podatke da polovina odgojitelja provodi folklorne sadržaje u radu sa svojom djecom, pola ih smatra kako se ne radi dovoljno na upoznavanju dječjeg folkloru.

Više od 90% odgojitelja smatra kako njegovanje dječjeg folkloru treba započeti u predškolskom odgoju, a opet manje od polovice odgojitelja radi jednom mjesečno dječji folklor. Prema tome trebalo bi djecu i odgojitelje informirati više o folkloru i njegovim sadržajima, zatim kako provoditi određene folklorne sadržaje u dječjim skupinama. Za to je najbolje organizirati radionice u dječjim vrtićima na temu dječjeg folkloru, organizirati posebne grupe u dječjim vrtićima za djecu koja su zainteresirana za folklor. Većina vrtića u Zagrebu i okolici unutar svog programa ima i posebne folklorne grupe u kojoj djeca uče o običajima, plesovima, nošnjama i igrama svog kraja.

U dječjem vrtiću Leptir u Zagrebu provodi se poseban program: Program odgoja za prihvaćanje i poštivanje različitosti osobnih kultura i tradicija djece predškolske dobi.

Osnovno obilježje programa je interkulturalni odgoj usmjeren potvrđivanjem izvornih kulturnih identiteta, boljem upoznavanju sebe i svoje osobne kulture, ali i različitosti koje ih zbližavaju. Odgojiteljice su kroz program djeci pripremili razne sadržaje, donijeli su u vrtić stare predmete, suvenire, tkanine. Uredili su centar obiteljskih igara s narodnim motivima i tkaninama. Djeca su mogla čitati stare knjige, kuharice, gledati stare fotografije, učila su igre iz prošlosti, razne uspavanke, pjesme i plesove. Odgojiteljice koje su provodile ovaj program napisale su kako su pomoću ovog programa promovirale pozitivne ljudske vrijednosti i ponašanja koja podržavaju različitost i pravo na različitost. Težile su da djeca steknu temeljna iskustva o sebi i o drugima, o svojoj kulturi, materijalnoj i duhovnoj baštini i naposljetku iskustva koja neće ljude razdvajati već ih spajati. Nešto poput ovog programa trebalo bi postojati u što više dječjih vrtića. Osim što utječe na razvoj brojnih dječjih sposobnosti, dječji folklor je od velike važnosti za razvoj kulture i tradicije jednog naroda, a jedini način da ju sačuvamo je da učimo djecu kako bi oni kasnije mogli prenositi dalje, drugim naraštajima.

8. LITERATURA

1. Čapo Žmegač, J., Muraj, A., Vitez, Z., Grbić, J. i Belaj, V. (1998). *Hrvatska etnografija*, Zagreb: Matica Hrvatska
2. Duran, M. (2003). *Dijete i igra*. Zagreb: Naklada Slap.
3. Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno d.o.o.
5. Knežević, G. (2012). *Sad se vidi, sad se zna*. Zagreb: Ethno d.o.o.
6. Korbar- Moler, K. i Šagadin, T. (2011). Istražujemo i stvaramo: Poštivanje osobnih kultura i tradicija djece i obitelji. *Dijete, vrtić, obitelj*, 65(17/2011), 24-26.
7. Šulentić Begić, J. (2012). Glazbene sposobnosti u kontekstu utjecaja naslijeđa i okoline. *Tonovi*, 59, 23-31.

8. PRILOZI

ANKETA "PROVOĐENJE FOLKLORNIH AKTIVNOSTI U DJEČJIM VRTIĆIMA"

Dobar dan. Ja sam Zita Kelemen, studentica treće godine Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Osijeku. Provodim anketu o provođenju folklornih aktivnosti u dječjim vrtićima u svrhu završnog rada. Anketa je anonimna, a to znači da je ne potpisujete i nitko neće provjeravati Vaše odgovore.

Molim Vas da odvojite malo vremena i odgovorite na pitanja ankete. Unaprijed zahvaljujem na Vašoj suradnji!

1. Odaberite Vaš spol :
 - a) M
 - b) Ž

2. Odaberite stupanj obrazovanja:
 - a) SSS
 - b) VŠS
 - c) VSS

3. Jeste li se ikada bavili folklorom?
 - a) Da, bavio sam se ali više ne
 - b) Da, aktivno se bavim folklorom
 - c) Ne

4. Provodite li u radu s djecom folklorne aktivnosti?
 - a) Da, jednom tjedno
 - b) Da, više puta mjesečno
 - c) Ne provodim uopće

5. Koje od navedenih folklornih sadržaja provodite u svojoj odgojnoj skupini?
 - a) Brojalice
 - b) Igre s pjevanjem
 - c) Rugalice
 - d) Uspavanke
 - e) Folklorni plesovi
 - f) Folklorne pjesme
 - g) Sviranje na tradicijskim instrumentima

c) Sve od navedenog

6. Smatrate li da je Vaše poznavanje folkloru dovoljno za provođenje folklornih aktivnosti u Vašoj skupini?

a) Da

b) Ne

7. Jeste li ikada proveli suradnju s folkloristima za učenje i upoznavanje djece sa sadržajima dječjeg folkloru?

a) Da

b) Ne

c) Nisam, voljela/volio bih

8. Smatrate li da njegovanje dječjeg folkloru treba početi u predškolskom odgoju?

a) Da

b) Ne

9. Prema Vašem mišljenju radi li se dovoljno u Vašem vrtiću na upoznavanju djece s folklorom?
Ukratko obrazložite Vaš odgovor.

10. Prema Vašem iskustvu uključuju li se djeca polaskom u školu u folklorne aktivnosti ?
